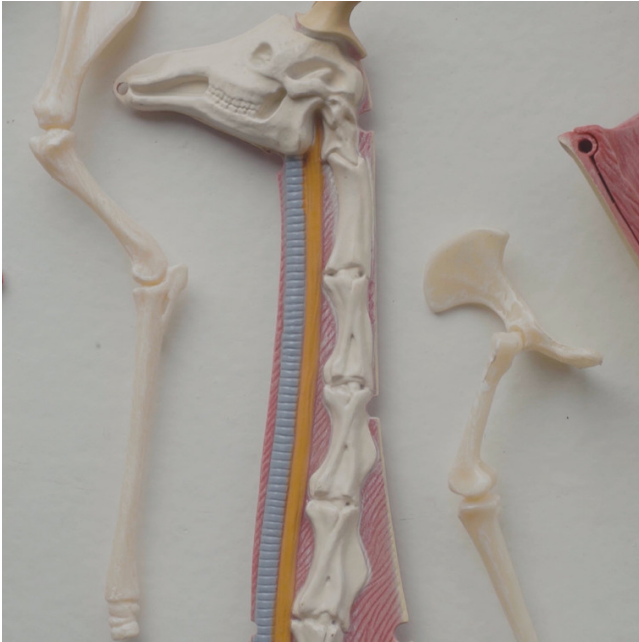

ŠTO DOKUMENTARCI DOKUMENTIRAJU

Autor: František eF. Horvát, producent, Češka

- > Dokument ili dokumentiranje
- > Definiranje dokumentarca
- > Doživjeti život iz tuđe perspektive
- > Kolektivni poduhvat
- > Zajednički doživljaj
- > Gledanje i dijeljenje
- > Niste sami
- > Stvarni svijet

Dokument ili dokumentiranje

„Glagol 'dokumentirati' označava čin zapisivanja, bilježenja, opisivanja i snimanja informacija, događaja, procesa ili drugih pojedinosti na sustavan i organiziran način. Dokumentiranje može poprimiti različite oblike, poput pisanog teksta, fotografija, audio-zapisa ili video-materijala, a služi očuvanju informacija za potrebe referenciranja, komunikacije, analize ili u pravne svrhe. Dokumentiranje uključuje stvaranje zapisa koji se može koristiti za prijenos, objašnjenje ili pružanje dokaza o nečemu. Učestalo se koristi u raznim područjima, kao što su istraživanje, poslovanje, obrazovanje i tehnička dokumentacija.”

Chat GPT 3.5, 7. siječnja 2024.

Za potrebe uvoda u ovo poglavlje pitao sam AI za rječničku definiciju glagola *dokumentirati*. Iako su imenica i glagol očito povezani, označavaju li zaista istu stvar? Što dulje radim u području audiovizualnih medija, sve više osjećam da nas sporna riječ i njezine konotacije vode u začarani krug. Jesu li dokumentarci doista „dokazi” ili „zapisi”?

Određeni dokumentarni filmovi sa samih početaka kinematografije zabilježili su trenutak u vremenu – danas ih nazivamo *filmskim žurnalima*. Godine 1922. film *Nanook sa sjevera* (*Nanook of the North*) pionira dokumentarnog roda Roberta Flahertyja dobio je sličnu oznaku. Flaherty nam nije samo predstavio nekoliko scena iz života Inuita van Arktičkog kruga, već je filmu dao

koherentnu narativnu strukturu te pružio uvid u život inuitske obitelji. Međutim, publika je vremenom saznala da je Flaherty odabrao samo članove plemena koji su najviše odgovali ustaljenim stereotipima te da je promijenio neka njihova imena kako bi ih zapadna publika lakše pamtila. Unatoč tome što *Nanook* nije vjeran „zapis” ili „dokaz”, nastavljamo ga nazivati „dokumentarnim filmom”.

Definiranje dokumentarca

Koja bi bila ispravna definicija *dokumentarnog filma*? Je li to film koji pruža dokaze o stvarnim događajima? U tom bi slučaju *Titanic* (1997) isto mogao proći pod tu kategoriju, što ipak nije slučaj. Radi li se o filmu koji priča priču o stvarnim ljudima? I serija *Kruna* (*The Crown*, 2016–2023) to radi.

„*Kreativna obrada stvarnost*”. Tim je riječima škotski redatelj John Grierson definirao dokumentarne filmove, što je vjerojatno najbliža aproksimacija onoga što zamišljamo kad spominjemo „dokumentarce”. Obično smo svjesni da gledamo stvarne događaje i priče stvarnih ljudi, no znamo da sve gledamo iz perspektive određenog redatelja te uz znanje i pristanak glumaca da ih se snima.

U svojoj kultnoj knjizi *Uvod u dokumentarni film* (*Introduction to Documentary*) Bill Nichols proširuje i nadopunjuje najopćenitije definicije dokumentarnog filma i formira tezu: „*Dokumentarni filmovi bave se stvarnim situacijama ili događajima i poštuju poznate činjenice; ne uvode nove činjenice koje nije moguće dokazati. Tiču se izravno povijesnog svijeta, a ne alegorijskog svijeta*”. Tvrdi da se „*dokumentarci bave stvarnim ljudima koji ne glume ili izvode uloge*”. Nichols nadodaje da „*dokumentarci donose priču koja predstavlja vjerodostojan prikaz onoga što se dogodilo, umjesto da na maštovit način interpretira što se možda dogodilo*”.

Doživjeti život iz tuđe perspektive

Zašto onda stvaramo i gledamo dokumentarce? Zašto upravo čitate ovaj tekst? Zašto postoje projekti i inicijative poput KineDoka? Najvjerojatnije zato što nam dokumentarni filmovi pružaju nešto što smo možda već dobro naučili iz igranih filmova; uvode nas u drugi svijet i pružaju nam uvid u živote drugih, vode nas na putovanje u drugu stvarnost, često neugodnu i kompleksnu, bez jednostavnih ili jasno definiranih odgovora.

Ulazimo u život nepoznatih nam ljudi, svjesni da će biti kratkih izleta u fikciju, biranih perspektiva, specifičnog kadriranja, stilizirane montaže ili postprodukcijske izmjene zvuka. No, istovremeno gledamo takve narative s čvrstim uvjerenjem da dokumentarci prikazuju aspekt odabrane stvarnosti u njezinom najsirovijem obliku, sa što manje intervencija.

Svaki dokumentarac pruža nam jedinstvenu priliku da doživimo svijet kroz oči redatelja, članova filmske ekipe i raznih umjetnika koji na filmska platna i televizore donose svoj jedinstveni stil, osobnost, interese, pa čak i društvene prilike i politička stajališta.

KATALOG

<https://kinedok.net/selection/film-catalogue>

Svoje predavanje o filmskoj produkciji uvijek započinjem tvrdnjom da je „*film rezultat rada kolektiva*“. Svi znamo koliko brojne ekipe nekih filmova mogu biti i koliko ljudi sudjeluje čak i u naizgled malenim i jednostavnim projektima. Aspekt zajedništva i zajednice važan je za film čak i nakon njegova završetka, prilikom distribucije. Svako javno prikazivanje može se opisati kao kolektivni poduhvat, kao mjesto za zajedničku kontemplaciju, razmišljanje, nadahnuće te, prije svega, razgovor. Bez obzira nalazili li se u kinu, kafiću, galeriji ili čak na brodu, vrijeme prije, tijekom i nakon projekcije pruža nam jedinstvenu priliku da razmijenimo ideje s drugima.

KineDok bismo mogli shvatiti kao oblik društvene mreže – povezuje filmaše s onima zbog kojih stvaraju, odnosno s gledateljima i obožavateljima dokumentaraca. Na internetu možete objavljivati komentare i slati emotikone srca, ali uz KineDok nema barijere anonimnosti i imate priliku za živu, otvorenu raspravu potaknutu dokumentarcima.

Na stranicama koje slijede detaljnije ćemo predstaviti KineDok kao platformu za dijeljeno iskustvo. Naši kolege provest će vas kroz probleme zajednice, tehničke aspekte, selekciju programa, rad s publikom te suočavanje s političkim i etičkim temama koje dokumentarci inherentno otvaraju. Nakon svega toga, isključivo je na vama hoćete li odlučiti postati jedan od *influensera* na ovoj jedinstvenoj platformi.

Gledanje i dijeljenje

Zadržimo li se na metafori društvene mreže, KineDok predstavlja otvoreno mjesto za nove *influensere*, aktivne pojedince koji traže stimulativne rasprave kako bi istraživali nova mišljenja i poglede na svijet. A postoji li bolji način postizanja toga nego tako da doživite život drugih kroz njihove oči?

KineDok projekcije održavaju se na raznim lokacijama, primjerice na već spomenutom brodu, u domovima za starije, pa čak i u zatvorima. Publika se ne zamara previše lokacijom. Kako organizatori navode, cilj je bio susresti se i podijeliti iskustvo s drugima. No, naravno, projekcije su pronašle svoju publiku i na poznatijim lokacijama, poput kafića, galerija ili knjižnica. Godišnja selekcija filmova gledateljima nudi željenu alternativu često stereotipnim programima redovitih kina.

Prema iskustvu voditelja lokacija, KineDok *influensera*, jasno je da ljudi traže alternativu besmislenim i nepotrebno agresivnim raspravama na internetu, željni smislenog i otvorenog dijaloga.

Kao producentu moja su vrata otvorena svima koji vjeruju da su kreatori, neovisno o tome imaju li visoko obrazovanje u tom području, imaju li bogato ili malo, odnosno nikakvo iskustvo. Meni je važna tema koju žele otvoriti i o kojoj žele raspravljati. KineDok se pridržava istih principa. Nije bitno jeste li srednjoškolac ili član kluba za starije – bitno je da želite prenositi priče i razvijati sebe i svoje vještine.

Bilo da je vaš cilj potaknuti raspravu, privući novu publiku na projekcije dokumentaraca, sudjelovati u smislenim razgovorima ili „samo gledati dobre filmove”, možete postati član naše platforme. Nećete biti sami – kreatori i autori, gosti i moderatori često će vam se pridružiti na projekcijama. Također ćete imati ovaj sveobuhvatni vodič za KineDok na raspolaganju. Vjerojatno vam nećemo moći pokazati apsolutno sve što je potrebno, ali to je naprosto zato što se dio toga ne može prenijeti ni na koji drugi način osim da sami iskusite. Isto vrijedi i za dokumentarce.

Stvarni svijet

Da bih priveo svoje misli kraju, ponovno sam se obratio AI-u i upitao:

Kada bi morao pronaći prikladniji pojam za dokumentarni film, što bi to bilo?

Odgovor je glasio:

Kada bih morao zamijeniti pojam „dokumentarni film” nekim prikladnijim izrazom koji zadržava bit tog filmskog roda, odabrao bih izraz „stvarni film” ili „film o stvarnom svijetu”.

Raduje me što KineDok može donositi *stvarne filmove* u stvarni svijet. I bit ću presretan ako nam se, nakon što ovo pročitate, odlučite pridružiti i vi.

PRIDRUŽI SE

<https://kinedok.net/hr/join-us>

Autor: František eF. Horvát, producent, Češka

GRIERSON, Herbert John Clifford, 1946. Grierson on Documentary. London: Collins. ISBN 978-0571113675.

NICHOLS, Bill, 2022. Introduction to Documentary. Second Edition. Bloomington, Indiana: Indiana University Press ISBN 978-0253222602.

OPENAI. Chat GPT - 4 [AI program]. OpenAI, 2023 [cit. 2024 - 1 - 7]. <https://openai.com/blog/chatgpt>

Základy dokumentárního filmu, 2012. Člověk v tísni. ISBN 978-80-87456-24-8.

FOTOGRAFIJE:

GLISNÍKOVÁ Lenka; PISKAČOVÁ Radka a Barbora TRNKOVÁ

I Miss You, Marius (film still)